

VICTOR HUGO: DEVADESÁT TĚT

Matka se pomalu vzpamatovala. Obě děti, které se právě probudily, byly spíše zvědavé než ustrašené. S obdivem hleděly na chochooly na vojenských čapkách.

„Božínku,“ vzdychla matka, „mají velký hlad.“ A dodala: „Nemám už mléko.“

„Dáme jim najíst,“ zvolal seržant, „a tobě taky. Ale ještě jsi nám neřekla všechno. Jaké je tvé politické přesvědčení?“

Žena hleděla na seržanta a neodpovídala.

„Slyšelas, co jsem se tě ptal?“

„Dali mě do kláštera, když jsem byla ještě docela malá,“ kokotala žena, „ale já se vdala, nejsem jeptůčka. Sestry mě naučily francouzsky. Vojáci nám zapálili vesnici, utkali jsme tak rychle, že jsem neměla ani kdy se obout.“

„Ale já se tě ptám, jaké je tvé politické přesvědčení?“

„Nevím, co to je.“

Seržant vysvětloval: „Torť, abys rozuměla, jsou tu vyzvědačky. A ty my sřilíme. Tak mluv! Nejsi tuhačka? Kde je tvoje vlast?“

Žena na něj pohlížela stále nechápavě.

Seržant opakoval: „Kde je tvoje vlast?“

„Nevím!“

„Cože, ty nevíš, z kterého jsi kraje?“

„Ach, odkud jsem, to vím.“

„Nu tak, z kterého kraje pocházíš?“

Žena odpovídala:

„Jsem ze dvora Siscoignardu ve farnosti Azé.“

„Teď zase seržant zůstal celý zkoprnělý. Na chvílku se zamyslihl.“

„Co to říkáš?“

„Siscoignard.“

„Ale to není přece vlast!“

„Je to můj rodný kraj!“

A po chvíli rozmyslení dodala:

„Už vám rozumím, pane. Vy jste z Francie a já jsem z Bretaně.“

„No a?“

„To není jedna země.“

„Ale je to jedna vlast,“ rozčlilil se seržant.

Žena odpověděla prostě:

„Jsem ze Siscoignardu.“

„Jdi mi k špičce s tvým Siscoignardem!“ odsekl seržant.

„Je tvá rodina taky odtud?“

„Ano.“

„Co dělá?“

„Všichni umřeli. Nemám už nikoho.“

Seržant, který byl tak trochu mluvka, vyprávěl se dál:

„U čerta, člověk má přece rodiče, nebo je aspoň měl! Kdo jsi vlastně? Mluv!“

Žena se znovu vyděla. Seržantova poslední slova jí připadala spíše jako křik divokého zvířete než jako lidský hlas.

Markyřánka usoudila, že musí opět zakročit. Pohladila dětátko, jež sálo prs, a druhé děti poplácala po tvářích:

„Jak se jmenuje to kojehátko? Je to přece holčička?“

„Cvoretta,“ odpověděla matka.

„A tenhle starší chlapec, ten uřítnk?“

„Rene-Jean.“

„A mladší? Je to přece taky kluk, a jaký cvalk!“

„Gros-Alain.“

„Roztomilý caparú,“ pravila markyřánka, „a dříví se už vážně jako dospělí!“

Seržant znovu zatročil otázkou:

„Tak mluv, přece, ženo! Máš nějaký dům?“

„Měla jsem.“

„Kde?“

„V Azé!“

„Proč jsi tam nezůstala?“

„Protože nám dům zapálili!“

„A kdo?“

„Nevím. Byla tam bitva.“

„Odkud jsi přišla?“

„Odamtud.“

„Kam jdeš?“

„Nevím.“

„Mluv, co jsi zač?“

„Nevím.“

„Ty nevíš, co jsi?“

„Jsmo uprchlíci.“

„Ke které straně patříš?“

„Nevím.“

„Hlásíš se k bílým? Hlásíš se k modrým? S kým vlastně jsi?“

„Se svými dětmi.“

Okamžik bylo ticho. Markyřánka poznamenala: „Já jsem neměla děti. Neměla jsem na to kdy.“

12

13

ještě velká laskavost od našeho pána, protože otec chytil králíka, a na to byl tehdy trest smrti; ale pán mu dal milost a řekl: Dejte mu jen sto ran holí. Od té doby byl mrzák.“

„A dál?“

„Můj dědeček byl hugenot. Pan farář ho poslal na galieje. Byla jsem tehdy ještě docela malá.“

„A dál?“

„Otec mého muže pašoval sůl. Král ho dal pověsit.“

„A co dělá tvůj muž?“

„No přece bojoval.“

„Za koho?“

„Za krále!“

„A za koho ještě?“

¹ Modří jsou republikáni, bílí jsou královští — podle barvy uniformy.

„No za svého milostivého pána!“

„A za koho dál?“

„No přece za pana faráře!“

„Hrom do toho, to přestává všechno!“ rozkřikl se jeden granáník. Žena sebou trhla.

„My všichni, jak nás tu vidíte, paní, jsme Pařížané,“ mírně prohodila markyťánka.

Žena sepjala ruce a vyhrkla:

„Nejmilostivější Kriste Ježíši!“

„Jen žádné pámbíčkování!“ zakřikl jí seržant.

Markyťánka se posadila vedle ženy a vzala si na klín staršího chlapce, který se nijak nebránil. Děti se uklidní právě tak snadno, jako se vylekají, aniž víme proč. Mají jakési vnitřní vnuknutí.

„Chudinko, hodné jste zkusila, ale máme hezké kloučky, jen co je pravda! Člověk hned uhodne, jak jsou staří. Tomu velkému jsou čtyři roky, bratříčkovi jsou tři. Ta holíčka, co pije, to je ohromný žrout. Ach ty mrško! Snad nechceš sníst i mámu? Hleďte, paní, ničeho se nebojte! Měla byste vsoupit do našeho praporu. Dělála byste to co já. Imenuju se Husarka. To je přezdívká. Ale já jsem raději, když mi říkájí Husarka než slečna Bicomneau, jak říkali mé matce. Jsem markyťánka. Tak se říká těm, co dávají pít vojákům, když se střílejí a zabíjejí. Je to učiněné pekló. Máme skoro stejnou nohu, dám vám jednu své botky. Byla jsem v Paříži 10. srpna! Dala jsem napít Westermanovi². To šlo. Viděla jsem popravu Ludvíka XV., Ludvíka Kapeta, jak mu říkájí. Nechtělo se mu. Tak poslouchejte přece! Představte si, že ještě 13. ledna si dával péci kašany a bavil se se svou rodinou. Když ho násilím položili na houpačku³, jak se tomu teď říká, tak už neměl ani kabát, ani střevíce. Měl jenom košili, pikovou vestu, šedivé soukenné kalhoty a šedé hedvábné punčochy. Viděla jsem, to na vlastní oči! Kocár, ten, co ho v něm přivezli, byl natřen zeleně. Říkám vám, pojďte s námi! V našem praporu jsou správní chlapi. Budete naši druhou markyťánkou, ukážu vám, jak se to dělá. Je to docela jednoduché. Vezmete soudek a zvoněk a jdete do největší věžvy, do té

ohnivé mezy, a zatímco rachotí děla a pušky, voláte v tom rámnusu: „Kdo se chce napít, chlapi!“ Není to nic těžkého. Já dám napít každému. Namouvrul! Býlým jako modrým, ačkoli v patřím k modrým a jsem dobrá republikánka. Všichni ranění mají žízeň. A umírají

¹ Tého dne vypuklo v Paříži povstání.

² Republikánský generál.

³ Pohyblivé prkno, k němuž byl odsouzenec přivázan, než byl spuštěn níž gilotiny.

bez rozdílu přesvědčení. Umírající by si měli podat ruce. Jak je to hloupé zabíjet se! Pojďte s námi! Jestli mě zabijí, nastoupíte na moje místo. Hleďte, vypadám sice všelijak, ale jsem dobrá ženská a dobrý člověk. Ničeho se nebojte!“

Když markyťánka domluvila, zašeptala žena:

„Naše sousedka se jmenovala Marie-Jeanne a naše služka Marie-Claude.“

Seržant Radoub zatím domlouval granáníkovi:

„Mlč! Postrašil jsi ji. Před dámou se nekleje!“

„Vždyt by z toho člověk pošel, když poslouchá takové řeči a vidí takové poručence,“ odpověděl granáník. „Tchána zmrazčil milostpán, dědečka poslal na galieje farář a otec oběsil král, a oni se ještě bijí, čert aby to spral, ženou se do vzpoury a nechají se třeba rozsekat za milostivého pána, za faráře a za krále.“

Seržant zakřičel znovu:

„Ticho tam!“

„Už mlčíme, seržante,“ odpověděl granáník. „Ale člověka to přece jenom mluhá, když vidí, že by si taková hezká ženská nechala rozbit palici pro krásný vočí nějakýho kněžoura.“

„Granáníku, tady nejsme v politickém klubu sekce Plk. Už ani slovo!“

Pak se seržant obrátil k ženě:

„A co tvůj muž, co teď dělá? Co je s ním?“

„Nic. Zabili ho.“

„Kde?“

„V lese.“

„Kdy?“

„Před třemi dny.“

„A kdo?“

„Nevím!“

„Cože! Ty nevíš, kdo ti zabil muže?“

„Ne.“

„Byl to modrý nebo bílý?“

„Byla to rána z pušky.“

„A bylo to před třemi dny?“

„Ano.“

„A v kterých místech?“

„Někde u Ernéc. Můj muž zkrátka padl.“

„A co děláš od té doby, co je mrtev?“

„Utlkám s dětmi.“

„Kam s nimi utkáš?“

„Pořád dál.“
„Kde přespáváš?“
„Na zemi.“
„Co jíš?“
„Nic.“
Seržant se ušklíbl, až se jeho knírky dotkly nosu.
„Nic?“
„Totiž trunky, uschlé ostružiny od loňska, borůvky a mladé ka-
prdí.“
„No, to je jako nic.“
Starší chlapec, který patrně rozuměl tomu, co se povídalo, prohlásil:
„Mám hlad.“
Seržant vytáhl z kapsy kus komárku a podal jej matce. Matka
rozlomila chléb vedví a podala jej dětem. Chtivě se do něho pustily.
„Pro sebe si nenechala nic,“ bručel seržant.
„Protože nemá hlad,“ řekl jeden voják.
„Protože je matka,“ řekl seržant.
Chlapci přestali jíst.
„Pít, pít,“ volali jeden přes druhého. Seržant se zamračil:
„V tomhle prokletém lese není žádný potok.“
Markyťánka vzala měděný pohárek, který měla zavěšený u pasu
vedle zvonku, otočila kohoutkem soudku, který měla na řemenu,
nalila několik kapek do pohárku a přiložila dětem ke rtům.
První se napilo a ušklíblo.
Druhé se napilo a začalo prskat.
„Vždyť je to dobré,“ prohodila markyťánka.
„Je to pálenka?“ ptal se seržant.
„Ta nejlepší. Ale co chcete, jsou to venkovani,“ a utřela pohárek.
Seržán se začal znovu vyptávat.
„Tak ty tedy utíkáš!“
„Ano, musím.“
„Přes pole, kam tě nohy nesou!“
„Utíkám, co mi síly stačí! Když už nemohu, jdu pomalu, krok za
krokem, až padnu.“
„Chuděrka nebohá,“ povzdychla markyťánka.
„Lidé se zabíjejí,“ zajkala se žena, „slyším kolem sebe samé střelení.
Nevím, co proti sobě mají. Vím jen to, že mi zabili muže.“
Seržant udeřil pažbou své ručnice vztekle o zem a vykřikl:
„Válka je strašná zhovadilost, strašná pitomost!“

*(příklad Milena a Josef
Tomášek)*